

***MEDIJSKA PISMENOST –
KLJUČNA KOMPETENCIJA ZA ŽIVOT U 21.
STOLJEĆU***

PRIRUČNIK ZA RODITELJE

***MEDIJSKA PISMENOST –
KLJUČNA KOMPETENCIJA ZA ŽIVOT U 21.
STOLJEĆU***

PRIRUČNIK ZA RODITELJE

Ovaj priručnik je napisan uz finansijsku podršku Evropske unije. Za sadržaj ovog priručnika odgovorno je isključivo Udruženje „Lan“ i ne odražava nužno stavove Evropske unije

Predgovor

U sredini poteškoće leži prilika

Albert Einstein

Priručnik za roditelje nastao je u toku provođenja projekta Udruženja „Lan“ iz Bihaća „Medijska pismenost – ključna kompetencija za život u 21. stoljeću“. Ovaj projekt je podržan kroz dodjelu granta u okviru regionalnog projekta „Mediji za građane – građani za medije“, koji provodi sedam organizacija za razvoj medija (Fondacija „Mediacentar“ Sarajevo, Albanski medijski institut, Makedonski institut za medije, Institut za medije Crne Gore, Novosadska novinarska škola, Mirovni institut, SEENPM) iz zemalja Zapadnog Balkana čiji je cilj izgradnja kapaciteta organizacija civilnog društva u regiji za unapređenje medijske i infomacijske pismenosti (MIP). Projekt u cijelosti finansira Evropska unija.

Zbog izmijenjenih okolnosti za provođenje projekta, uvjetovanih pandemijom korona virusa, Udruženje „Lan“ je u suradnji s partnerskom organizacijom „Mediacentar“ iz Sarajeva izvršilo određene izmjene projektnih aktivnosti. Svjesni činjenice da neće biti moguće održavanje planiranih radionica za roditelje učenika/učenica osnovnih škola uključenih u projekt (JU OŠ Gata Iliđža-Vrsta, JU OŠ „Kamenica“, JU OŠ Ostrožac i JU OŠ Stijena), odlučili smo kreirati Priručnik koji će sadržavati teme koje su bile planirane za radionice s roditeljima. Priručnik će, putem škola, biti elektronskim putem prosljeđen roditeljima učenika navedenih škola.

Predsjednica Udruženja „Lan“

dr. sci. Izolda Osmanagić

SADRŽAJ

1.	Uvod: Medijska pismenost	5
2.	Porodica u svijetu medija	6
2.1.	Šta kaže zakon?	7
2.2.	Ohrabrite djecu i učite jedni od drugih	9
2.3.	Društvene mreže	10
2.3.1.	Sve o Facebooku	10
2.3.2.	Internet	12
2.4.	Mediji ili roditelji u ulozi odgajatelja	13
2.5.	I za kraj	14
3.	Mediji i učenje	15
3.1.	Utjecaj medija	15
3.2.	Uloga odraslih u medijskom okruženju djeteta	16
3.3.	Suvremena medijalnost u obrazovanju	17
3.4.	Utjecaj tehnologije na prikazivanje znanja	17
3.5.	Uloga nastavnika u korištenju multimedijске tehnologije	18
3.6.	Prednosti multimedijskog pristupa	18
3.7.	Multimedijски pristup nastavi kao izazov	19
4.	Sigurno korištenje medija i način zaštite djece	20
4.1.	Mediji imaju veliku ulogu u životu djece	21
4.2.	Uloga roditelja u sigurnom korištenju medija	21
4.3.	Zbog čega koristimo elektroničke uređaje	21
4.4.	Televizija	23
4.5.	Knjiga – slikovnica	25
4.6.	Crtani film	26
4.7.	Mobitel	28
4.8.	Video igre	29
4.9.	Računar i internet	31
5.	Literatura	35

1. UVOD

Medijska pismenost

Medijska pismenost je jedna od ključnih kompetencija za život u 21. stoljeću i potrebna je svakom čovjeku da bi aktivno sudjelovao u društvu znanja. S obzirom na velik značaj medija i novih medijskih tehnologija u suvremenom društvu, može se reći da nema funkcionalne pismenosti bez medijske pismenosti.

Medijska pismenost je sposobnost *pristupa, analize, vrednovanja i stvaranja različitih oblika medijskih poruka*.¹ U središtu pojma medijske pismenosti nalazi se kritičko mišljenje o medijskim porukama koje primamo. Da bismo naučili kritički razmišljati, potreban nam je odgoj i obrazovanje za medijsku pismenost, u školi i van nje.

Znate li čemu nas odgoj i obrazovanje za medijsku pismenost trebaju naučiti? Možete li se sjetiti jeste li nekad učili o medijskoj kulturi?

Ključne kompetencije koje odgoj i obrazovanje za medijsku pismenost trebaju razvijati su:

- kompetencije za razumijevanje medijskih sadržaja i njihovo kritičko tumačenje i vrednovanje,
- tehničke kompetencije, vezane uz upotrebu medija i medijskih platformi,
- praktične kompetencije za stvaranje i kreiranje medijskih sadržaja u cilju što aktivnije društvene uloge djece.

Medijski odgoj uči nas da razmišljamo o porukama koje dobivamo iz medija, biramo medije koji su najbolji za nas, znamo ocijeniti njihove sadržaje i kako sami možemo učestvovati u proizvodnji medijskih sadržaja.

Da bi mediji pozitivno utjecali na vaše živote, morate naučiti da razumijete sve pozitivne strane medija (najznačajniji izvor informacija, zalaganje za opće dobro, poticanje i razvoj demokracije, zagovaranje slobode javne riječi...), ali i one negativne strane koje donose masovni mediji (lažne vijesti, prikriveno oglašavanje, nasilje, senzacionalizam, povreda privatnosti, ugleda i časti, kršenje etičkih normi...).

Znate li da je najvažnijim međunarodnim dokumentom o dječijim pravima Konvencijom o pravima djeteta (CRC) utvrđeno pravo djece na izražavanje i informiranje?

---

¹ Definicija utvrđena na Konferenciji o medijskoj pismenosti, 1992. godine

2. PORODICA U SVIJETU MEDIJA

Nove tehnologije su sastavni dio svakodnevnog života vašeg djeteta i njegove generacije. Bez obzira sjedi li vaše dijete kod kuće za računarom ili se nalazi u školi, na igralištu, u šetnji s prijateljima, ono je stalno dostupno, jer je svojim mobilnim uređajem povezano s cijelim svijetom 24 sata na dan.

Trebamo li mu zato zabraniti korištenje interneta i računara ili mu dati na korištenje najjednostavniji mobitel?

Možda izgleda poput rješenja za sve vaše strahove, ali to nikako nije rješenje!

Iako u vaše vrijeme sva ova tehnologija nije postojala, ne znači da je ne možete upoznati. Učimo cijeloga života, različitim načinima i metodama učimo od iskusnijih, a to su u ovom slučaju naša djeca, jer ona često o tehnologiji znaju puno više od svojih roditelja. Stoga pronađite vrijeme da bolje upoznate tehnologiju koja je dostupna vašoj djeci i pomozite im da je koriste na ispravan i siguran način. Mediji na našu realnost mogu djelovati ili tako da je razaraju, ili tako da je obogate. Sve ovisi o tome koliko ih poznajemo i koliko nastojimo, umjesto pasivnog primanja njihovih poruka, stvoriti odnos uzajamnog djelovanja. A za to je potrebna medijska pismenost.

Medijske poruke utječu na naše razmišljanje i aktivnosti. Svi smo pod utjecajem reklama, vijesti, filmova, muzike i drugih oblika medija. Upravo iz tog razloga mediji su tako snažna kulturna sila, a medijska industrija toliko moćan biznis. Digitalni mediji su nas okupirali. Bilo na poslu, u školi ili kod kuće – korištenje interneta, smartphonea i ostalog, jednostavno pripada našoj svakodnevnicu. To se posebno odnosi na djecu i mlade koji sasvim prirodno odrastaju s „novim“ medijima, i koji ih koriste. Roditeljima nije uvijek jednostavno da ih prate. Ubrzani tehnički razvoj kod mnogih roditelja vodi do nesigurnosti. Roditelji često sebi postavljaju pitanja:

- Šta moje dijete tu zapravo radi?
- Šta mogu, smijem, trebam da kontroliram?
- Kada treba da se „umiješam“, da postavim granice?
- Koje pravne norme postoje?

Roditelji se mogu „naoružati“, mogu ostati u toku tako što će se sami priključiti nekoj društvenoj mreži i isprobati je sa svojim starim školskim prijateljima. Mogu također zajedno s djecom isprobati najnovije računarske igre i pustiti im tu radost jer su „bolji od svojih roditelja“. Također se mogu redovno informirati o novim izvorima opasnosti na internetu ili stalno aktualizirati sigurnosni status svog računara u pogledu na zaštitu od virusa.

2.1. Šta kaže zakon?

Mnogi roditelji postavljaju sebi pitanja o zakonskoj regulativi zaštite njihove djece u svijetu medija. Najčešće su to pitanja:

- Šta je dozvoljeno?
- Koje su moje roditeljske obaveze?
- Koje su moguće konsekvence?

Osnovni dokument u međunarodnom pravnom sistemu zaštite prava djeteta je **UN Konvencija o pravima djeteta**, usvojena 20. novembra 1989. godine, koja je stupila na snagu 2. septembra 1990. godine. Kao prvi pravno obavezujući međunarodni instrument sadrži sveobuhvatne standarde za zaštitu prava djece i **primjenjuje se na svu djecu, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu**. Konvencija obavezuje sve članice potpisnice da odgovarajućim zakonodavnim i upravnim mjerama osiguraju takvu zaštitu i brigu o djetetu kakva mu je prijeko potrebna za njegovu dobrobit.

Član 12. Konvencije o pravima djeteta garantira djetetu pravo na iznošenje stavova o stvarima koje ga se tiču.

Član 13. Konvencije o pravima djeteta utvrđuje pravo djeteta na slobodu izražavanja. „Pravo obuhvata slobodu da traži, prima i daje informacije i ideje svih vrsta bez obzira na granice, bilo usmeno, pismeno ili štampano, u umjetničkoj formi ili preko bilo kojeg drugog sredstva informiranja po izboru djeteta.“

Član 16. Konvencije o pravima djeteta navodi da nijedno dijete ne može biti izloženo proizvoljnom i nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, dom i porodicu, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled, kao i da dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja.

Član 17. Konvencije o pravima djeteta naglašava ulogu medija u širenju informacija koje pozitivno utječu na djecu. Sugerira se državi da prepozna važnost medija za pravilan psihički, fizički i društveni razvoj djeteta. Konvencija garantira djetetu pravo na privatnost, što je također, izuzetno važno kod pojavljivanja djece u medijima.

U okviru građanskih prava i sloboda djeteta definirana su i njihova medijska prava.

Specifičan institucionalni mehanizam za zaštitu prava djeteta na privatnost u elektronskim medijima okvirno je definiran **Zakonom o komunikacijama** koji propisuje da Vijeće ministara Bosne i Hercegovine i Regulatorna agencija za komunikacije (u daljnjem tekstu: RAK) poduzimaju sve razumne mjere za ostvarenje ciljeva koji uključuju zaštitu privatnosti.

Zakon također ovlašćuje RAK da regulira oblast emitiranja, proglašava pravila u oblasti emitiranja i osigurava njihovo poštivanje.

U slučaju da mediji povrijede prava djeteta na privatnost, roditelji, odnosno nadležni organ starateljstva, mogu protiv novinara pokrenuti postupak zaštite prava djeteta pred nadležnim sudom. Zbog pretrpljene materijalne i nematerijalne štete uzrokovane povredom integriteta djeteta i drugih njegovih prava, u skladu sa Zakonom o obligacionim odnosima, može se putem suda tražiti odgovarajuća naknada. Osim što može dosuditi odgovarajuću novčanu naknadu, sud može narediti i objavljivanje presude, ispravke ili povlačenje izjave na trošak štetnika.

U slučaju povrede prava djeteta zaštićenih **Kodeksom o audiovizuelnim medijskim uslugama i medijskim uslugama radija** prema medijima se mogu izreći izvršne mjere ovisno o stepenu prekršaja, i to usmeno ili pismeno upozorenje, novčana kazna ili oduzimanje dozvole za rad.

Mediji sami po sebi nisu loši, ali kao i sve u životu, korišteni prekomjerno i na krive načine, mogu biti jako štetni. Porodica sve češće postaje žrtvom neodgovornog korištenja medija, a ukoliko medijsko obrazovanje ne preuzme bitniju ulogu, porodice će postajati sve više otuđene, a mediji će u potpunosti preuzeti kontrolu nad našim životima.

Roditelji su svjesni sve veće i važnije uloge medija u životima svoje djece te im se otvara niz problema i javlja niz odgojnih i pedagoških pitanja.

Na mnoga pitanja roditelji ne mogu pronaći odgovor, a često zbog tog neznanja imaju i strah od novih medija. Zbog straha, jer ne znaju šta njihova djeca zapravo rade, najčešće se odlučuju na kontrolu i zabranu, ali pedagoška logika traži drugačiji pristup.

Roditelji bi trebali upoznati nove medije te sudjelovati u njihovom korištenju kako bi ih bolje razumjeli i pomogli djeci da steknu kritičku svijest i zdravorazumski odnos s medijima (Labaš, 2011: 60 – 61).

2.2. *Ohrabrite djecu i učite jedni od drugih*

Djeca i mladi realno ne mogu biti dovoljno zaštićeni od rizika povezanih sa korištenjem medija. Ipak, možemo ih podržati u stjecanju sposobnosti koje su im potrebne da se bolje nose s problematičnim situacijama.

Čarobne riječi glase: **medijska kompetencija**, dakle sposobnost svjesnog korištenja medija, odgovornog ophođenja s njima, ispunjavanje ličnih potreba pomoću medija, bez da se pritom nanese šteta sebi ili drugima. Sve se ovo zbraja u medijsku kompetenciju i ne može se uvijek lako postići. Roditelji pritom nisu samo važan uzor djeci, oni su i prve osobe kojima bi se djeca trebala obratiti. Međutim, roditelji bi prije svega trebali podržati svoju djecu u razvoju sposobnosti. Često se to može postići u aktivnom razgovoru roditelja i djece o ličnom korištenju medija. Mogući su također i dogovori, kao npr. jedni (roditelji) uče druge (djecu) o tehničkim stvarima, a zauzvrat djeca kritički preispituju medije. Zajednički moto bi glasio: „**Učimo jedni od drugih i jedni s drugima!**“.

2.3. Društvene mreže

2.3.1. Sve o Facebooku

Facebook je jedna od najrasprostranjenijih društvenih mreža. ***Jeste li znali da djeca mlađa od 13 godina ne smiju imati Facebook profil?*** Zajedno sa svojim djetetom pažljivo pročitajte pravila korištenja Facebooka.

Ukoliko je vaše dijete mlađe od 13 godina, a već ima svoj Facebook profil, učinjeno je protuzakonito djelo.

- Zna li da vlasnici društvenih mreža svoje bogatstvo stvaraju na količini i vrsti ličnih podataka prikupljenih od svojih korisnika?
- Zna li da se objava svih fotografija, videozapisa i sličnih uradaka na stranicama profila vašeg djeteta i njegovih prijatelja nalazi u trajnom vlasništvu društvenih mreža te se njihovom objavom odričete prava na njih?
- Što češće pregledajte profil svog djeteta na društvenim mrežama koje koristi, pročitajte njegove komentare, upoznajte se s rječnikom kojim se služi. Posebnu pažnju obratite na to vrijeda li neko vaše dijete pisanim porukama koje mu tamo ostavlja.
- Zaštite svoje dijete u virtualnom svijetu kao što to činite i u svakodnevnom životu!

Da biste pomogli svom djetetu neophodno je:

- Da pokažete zainteresiranost za svakodnevnicu svog djeteta. U to spada i korištenje digitalnih medija i platformi, kao što je npr. Facebook. Trebalo bi ih ponekad pitati šta ima novo na Facebooku.
- Da uspostavite pravila. Redovno razgovarajte o tome, šta vaše dijete na internetu smije, a šta ne smije objavljivati (npr. ne smije objaviti broj telefona, adresu ili školu). Postavljanje stvari koje bi mogle dovesti do ružnih posljedica nije dozvoljeno (npr. uvrede nastavnika ili kolega, objavljivanje fotografija i video snimaka koji bi mogli nekoga uvrijediti...). Nešto što se na internetu jednom objavi brzo se proširi i teško se može ukloniti.
- Da zaštitite privatnost svog djeteta. Preporučujemo da proučite pravila privatnosti i sigurnosne postavke za zaštitu privatnosti na Facebooku. Postoje načini na koji se lični podaci mogu zaštititi putem raznih opcija. Samo stvarni „prijatelji“ trebali bi da mogu vidjeti lične aktivnosti vašeg djeteta.
- Da prijavite neprijatnosti. Ako se vašem djetetu preko mreže desi nešto neprijatno (maltretiranje, vrijeđanje, prijetnja, neprimjeren sadržaj i slično), uvijek biste incident trebali prijaviti Facebooku. Ne osuđujte dijete zbog neprijatnosti koja se dogodila.

Da li je dobro biti prijatelj s djetetom na Facebooku?

Treba dobro razmisliti da li treba biti „prijatelj“ s djetetom na Facebooku. To može biti prednost ako je dijete mlađe, jer ga tako možete „kontrolirati“. Ali ako se dijete jednom odluči da vas izbriše kao prijatelja, trebali biste to prihvatiti.

Znate li za društvene mreže koje su primjerene učenicima?

To su mreže poput eTwinninga – zajednica škola u Evropi u kojoj djeca sudjeluju na različitim projektima, zatim ePals, Club Penguin, KidSirl i Togethervill.

2.3.2. Internet

Internet je neiscrpan izvor informacija koje su djeci dostupne takoreći na dlanu. Među informacijama, koje su većim dijelom korisne, pronaći će se i one koje mogu biti vrlo opasne za vaše dijete.

Zato je od izuzetne važnosti da budete informirani o mogućim opasnostima, o tome kako da ih prepoznate, ali i o tome kako da savjetujete svoje dijete.

Elektroničkim zlostavljanjem niko neće fizički nauditi vašem djetetu, ali će učiniti nešto puno teže i gore – povrijediti ga, uznemiriti, prestrašiti, učiniti ga nesigurnim. Vaše će se dijete možda povući u sebe ili zatvoriti u virtualni svijet u koji će ga zlostavljač odvući.

Pravilnim obrazovanjem i savjetima možemo spriječiti upravo takve situacije te zaštititi svoje dijete i u stvarnom i u virtualnom svijetu.

Razgovarajte i opet razgovarajte:

- Pričajte s djecom o njihovim aktivnostima na internetu,
- Upoznajte ih s mogućim ružnim situacijama koje mogu iskusiti i porazgovarajte o najboljim načinima njihovog rješavanja,
- Objasnite im šta su računarski virusi i kako se zaštititi od njih,
- Naučite ih da zaštite svoje lične podatke i da se ponašaju odgovorno kada su na internetu,
- Kako ste ih učili da ne pričaju s nepoznatima na ulici, tako ih naučite da to ne rade ni online,
- Savjetujte djecu da se nikada i ni pod kojim uvjetima ne sastaju s osobama koje su upoznali na internetu,
- Ohrabrite ih, i to radite često, da vam prijave svaki razgovor ili kontakt koji im se učini čudan ili se zbog njega ne osjećaju dobro,
- Imajte u vidu da se djeca često boje da ćete im uskratiti korištenje računara ukoliko se požale. Neka američka istraživanja pokazala su da je to jedan od najčešćih razloga zašto djeca ne prijavljuju roditeljima online uznemiravanje,
- Jasno im dajte do znanja da vam prenesu sve moguće probleme i da je to jedini način na koji ćete osigurati korištenje računara bez zabrana.

Obrazovanje i povjerenje su najvažniji jer tako djeca razvijaju osjećaj odgovornosti i spremnosti za sučeljavanje s opasnostima na koje mogu naići tokom pretraživanja interneta ili korištenja društvenih mreža.

2.4. Mediji ili roditelji u ulozi odgajatelja?

Pitanje koje se često proteže kroz razne rasprave i istraživanja jeste: „Jesu li mediji preuzeli odgajateljsku ulogu“? S obzirom na to da su današnje generacije mladih ljudi odrasle uz televiziju i internet, nije nepoznanica da mediji preuzimaju glavnu ulogu u njihovom odgoju. Medijski odgoj je iznimno važan, s obzirom na to da su masovni mediji dio naše svakodnevnice, te se njihov broj svakodnevno povećava.

Osobe koje se bave proučavanjem medijskoga odgoja smatraju kako on treba započeti kod kuće, s roditeljima u ulozi učitelja. Objašnjavaju da unatoč tome što se smatra kako bi školski učitelji i nastavnici trebali preuzeti ulogu mogućih moderatora dječije medijske osposobljenosti, ulogu glavnih medijskih socijalizatora i dalje imaju roditelji. Međutim, objašnjavaju kako provedena istraživanja ukazuju na problem s obzirom na to da tek 10 do 15 posto djece razgovara s roditeljima o gledanom, slušanom ili pročitanom medijskom sadržaju, a to je manje nego što razgovaraju sa svojim vršnjacima. Također, naglašavaju kako je roditeljska uloga posebno važna kod male djece koja tek otkrivaju svijet medija.

Vrlo je bitno da se roditelji zapitaju iz kojega razloga njihovo dijete u određenom trenutku odabire gledati televiziju ili koristiti internet. Prvenstveno je bitno znati razlikovati trajne potrebe od potreba koje se javljaju u određenom trenutku. Važno je zapitati se gleda li dijete televiziju ili je na internetu zato što to odgovara potrebama koje trenutno osjeća. Pored toga vrlo bitno je pratiti koliko često i koliko dugo dijete konzumira medijski sadržaj. Korištenje medija u dugim i čestim vremenskim okvirima može ukazivati na to da dijete prolazi kroz životni događaj koji za njega predstavlja stres, manjak aktivnosti koje će mu ispuniti slobodne vrijeme ili određeni postupak roditelja koji kod djeteta izaziva negativne emocije.

Zabrana nikad nije rješenje, pa tako ni kada su u pitanju mediji. Zabrana korištenja medija rijetko pomaže oblikovati željeno ponašanje. Ovakve zabrane često vode ka borbi između

roditelja i djece i nemaju željeni učinak, jer djeca mogu otići prijateljima ili rodbini gdje će opet imati pristup medijima.

Vrlo je bitno utvrditi vremensko razdoblje (dnevni raspored) u kojem će dijete koristiti medije. Pri tome treba paziti da se djetetov dnevni raspored nikako ne smije prilagođavati medijima. To znači da ako je dijete do sada pisalo domaću zadaću odmah nakon što se vratilo iz škole, može imati pristup medijima tek nakon što je domaća zadaća napisana.

Vremenom, ukoliko se budete držali pravila i ukoliko budete popunjavali djetetovo slobodno vrijeme različitim aktivnostima, njegova potreba za medijima će se smanjiti.

2.5. I za kraj:

Mi, ljudi, uvijek težimo ka boljem, stoga ne čudi da su promjene u porodicama i odgoju uvijek napredovale i išle prema onome suvremenijem, drugačijem i naprednijem. U prošlosti su se problemi vodili oko položaja i uloga u porodici. Današnje vrijeme nudi niz drugačijih pristupa i metoda, mnogo više nego što je to bilo nekad. Današnja djeca su mnogo drugačija nego djeca prije. Svijet u kojem živimo ispunjen je modernom tehnologijom, koja uvelike utječe na djetetov odgoj i ponašanje.

Normalno je da ćemo djeci omogućiti da se upoznaju sa sadržajima koje nam tehnologija nudi, ali potrebno ih je dozirati i naučiti djecu kako se njima pravilno koristi. Svaka uspješna porodica treba imati određene navike koje bi je činile što povezanijom, čvršćom i jačom, a svi članovi bi se međusobno trebali razumijevati, poštovati i uvažavati. Pravilan odgoj trebao bi biti jedan od prioriteta.

Koliko god djeca bila kompetentna i snalažljiva u rukovanju računarima i mobitelima, ona konzumiraju te sadržaje bez kritičkog promišljanja, te su sklona manipulacijama koje djeluju na njihova razmišljanja i ponašanje. Djeca su sklonija manipulacijama i indoktrinaciji koje medijski obrazovane osobe odmah prepoznaju. Zbog toga je nužno promovirati medijsko obrazovanje i odgoj jer se tehnologije sve više razvijaju, a ni u kom se slučaju ne želi da djeca u potpunosti nestanu duhom iz stvarnog svijeta.

3. MEDIJI I UČENJE

Živimo u svijetu u kojem sveprisutnost medija i uznapredovale informacijske i komunikacijske tehnologije znatno utječu na naše živote. Mediji se mogu posmatrati kao sredstva informiranja, obrazovanja i zabave. Također, oni su nezaobilazan dio života u 21. stoljeću. Dostupnost medija, koji odavno žive u dubokom suživotu s gotovo svakim domom i svakom porodicom, dovela je do toga da su njihovom utjecaju sve više izloženi i oni najosjetljiviji članovi društva koji se tek oblikuju kao osobe – djeca, adolescenti i mladi (Labaš, Maleš, 2017). Ono što valja naglasiti jest to da su svi okruženi i osuđeni na život s medijima. U skladu s tim valjalo bi dobro upoznati na koji način oni djeluju na pojedinca i društvo.

3.1. Utjecaj medija

Život u suvremenom društvu brzih promjena zahtijeva nova znanja, vještine, sposobnosti, odnosno razvoj novih kompetencija pojedinca koji stavljaju naglasak na razvoj inovativnosti, rješavanje problema, razvoj kritičkog mišljenja i informatičke pismenosti. Mediji su nastali kako bi obogatili svakodnevni život čovjeka i olakšali određene segmente života. S obzirom na činjenicu da su djeca izložena utjecaju medija, a obrazovanje je vrijeme učenja i stjecanja vještina, važno je stvoriti kritički stav prema sadržaju medija koji nam se nudi i prikazuje. Podučavanje djece o medijima znači, između ostalog, učiti ih da kontroliraju korištenje medija i da shvate kako različiti mediji određuju njihovo vrijeme i utječu na njihova razmišljanja i osjećaje. Kada se raspravlja o potencijalnom utjecaju medija na djecu, tada je u prvom planu medijska pismenost i/ili medijski odgoj.

Medijska pismenost se definira kao mogućnosti pristupa, analize, ocjene i proizvodnje novinarskih priloga u različitim oblicima, a kada su djeca u pitanju, jako je značajan reflektivni nivo koji omogućava razmišljanje o medijskim sadržajima i oblicima. Medijska pismenost pomoći će pojedincu da shvati i razumije medijske poruke umjesto da ih pasivno prihvati, omogućit će mladima da postanu kritički mislioci i kreativni proizvođači sve većeg broja i spektra poruka. Stoga bi društvo trebalo promovirati medijsku pismenost kao jedan od svojih osnovnih interesa, odnosno da djeci i mladima pomogne da razviju vještinu potrebnu za opstanak u svijetu eksplozivnog razvoja medija (Krilić, 2010).

Cjelovit medijski odgoj i obrazovanje također omogućuje djeci da se socijalno zbližavaju, učvršćuju komunikaciju, te da pomoću masovnih medija komuniciraju s drugima. Stjecanje medijske pismenosti može biti uistinu uspješno samo ako uzmemo u obzir odnos između specifičnosti medija i načina na koji pojedinci shvataju te specifičnosti. Integriranjem različitih medija, djeca kreiraju i proširuju svoje kognitivne, psihičke, kreativne i socijalne kvalitete. Ona postaju aktivni sudionici procesa učenja jer između medija i djeteta postoji dijalog. Mediji zahtijevaju aktivnost djeteta u potrazi za informacijama, ono prelazi s predmeta na drugi povezani predmet.

Djeca uče razlikovati fikciju i stvarnost, selektivno odabirati sadržaje, preispitivati i tražiti rješenja prezentiranog, te prepoznavati pozitivne i negativne osobine medija.

3.2. Uloga odraslih u medijskom okruženju djeteta

Djeca najveći dio svog slobodnog vremena provode uz jedan od oblika medija, a istodobno nemaju oblikovan kritički odnos prema medijskim sadržajima te su više izložena njihovim štetnim posljedicama. Pitanje koje se neminovno nameće glasi: jesu li se odrasli spremni nositi s tim izazovima, jer se roditelji i odgajatelji u dodiru s novim digitalnim medijima osjećaju razoružano. S jedne strane, svjesni su da su novi mediji zauzeli bitnu ulogu u djetinjstvu, ali s druge strane se plaše medija, jer ih ne poznaju dovoljno dobro.

Utjecaj televizije i drugih medija, bio on pozitivan ili negativan, u roditeljskim je rukama. Roditelji moraju preuzeti odgovornost za vrijeme koje djeca predškolske i rane školske dobi provode pred televizorom i drugim medijima. Vrlo je važno naći ravnotežu u načinu na koji su različiti mediji integrirani u dom (Chou, Fen, 2014). Nema sumnje da informacijske tehnologije utječu na porodične odnose, ali način na koji su implementirane i sam roditeljski stil će usmjeriti hoće li taj utjecaj biti pozitivan ili negativan. Opće uvjerenje je da mediji, ako se pravilno i svrhovito koriste, mogu pomoći u obrazovanju djece i razvijanju njihovih znanja, vještina i sposobnosti.

No, također mogu proširiti obrazovno i psihološko znanje roditelja, te potaknuti roditelje da koriste to znanje u svojim kontaktima s djecom. Na taj način mediji podržavaju obrazovnu funkciju u porodici. Djeca uče putem modela i zato roditelji trebaju voditi djecu svojim primjerom, koristiti informatičku tehnologiju regulirano i objašnjavati djeci njene pozitivne i negativne aspekte. Roditelji koji s djecom gledaju televiziju, koji im objašnjavaju i paze na sadržaj koji djeca gledaju te koji upozoravaju i upućuju na štetne, odnosno pozitivne sadržaje, štite svoju djecu od negativnih utjecaja televizije.

3.3. *Suvremena medijalnost u obrazovanju*

Multimedijalnost u obrazovanju danas sigurno utječe na činjenicu da su ispunjeni uvjeti za novi obrazovni standard.

Još je J. A. Komenski, preporukom da učenici sve što uče treba da „vide, čuju, dodirnu ili okuse“, dao ideju za korištenje više medija u nastavi, tako da se međusobno dopunjavaju i obogaćuju. U sadašnjim uvjetima bogatstvo medija jednostavno i skladno može se eksploatirati u nastavi korištenjem mogućnosti koje pruža suvremeni računarski multimedijalni sistem.

Pitanje izbora adekvatnog medija veoma je važno za svakodnevni nastavnikov rad i za organizaciju nastave. Izbor nastavnih medija zavisi od obrazovnog cilja i sadržaja učenja, iskustva i sposobnosti učenika, od nastavnikovih stavova i sposobnosti, kao i od raspoloživih sredstava i opreme. Ciljevi obrazovanja, ali i izabrani nastavni mediji, veoma utječu na strategiju, oblik, mjesto odvijanja i vrstu komunikacije u nastavnim aktivnostima.

Uvođenje multimedijalnosti u škole utječe na nastavni program – program s manje sadržaja mijenja se i postaje „opterećeniji“. Treba izbjeći zamku i ne preopteretiti učenika učenjem nepotrebnog. Bogatstvo informacija koje nude suvremeni multimedijalni uređaji predstavlja izazov tvorcima obrazovnog softvera, nastavnicima i učenicima da nauče birati i prezentirati tekst, zvuk i slike, tako da najviše doprinesu učenju.

3.4. *Utjecaj tehnologije na prikazivanje znanja*

Napredovanje znanja dovodi do napretka u tehnologiji, ali važi i obrnuto – napredovanje u tehnologiji vodi ka napretku znanja. Računarski čip je, na primjer, omogućio veoma brzu obradu velike količine podataka. Stoga sada i ima smisla prikupljati velike količine podataka, čijom obradom čovjek dolazi do saznanja koja mu ranije nisu bila dostupna. Napredovanje računara i njihove logike utječe na znanje, jer ono sada mora biti u formi koja se može kompjuterizirati. Tako tehnologija multimedijalnosti ne samo da prikazuje znanje, već ga i

oblikuje – ono što se može digitalizirati bit će prezentirano na obrazovnim CD-ROM-ovima, i to će se učiti.

3.5. Uloga nastavnika u korištenju multimedijske tehnologije

Nastavnici različito reagiraju na korištenje informacione tehnologije u nastavi. Njihove reakcije na multimedijalnost su slične, tj. kreću se od oduševljenja i entuzijazma do potpunog antagonizma.

Nastavnici - entuzijasti za informacionu tehnologiju prihvataju računare kao sastavni dio života. Pristupaju internetu, u kontaktu su s kolegama istomišljenicima, bore se da uvedu računare u svaku učionicu, da škole ne bi zaostajale za kućom (svjesni su činjenice da sve više djece ima računar kod kuće). Oni smatraju da je nova tehnologija prilika da djeca na uzbudljiv način uče i dođu do informacija koje nikako drukčije ne bi mogli pronaći. Čude se kolegama koji ne uviđaju prednosti ove nove tehnologije.

Nastavnici koji su antagonistički raspoloženi prema informacionoj tehnologiji jednostavno ne vide njeno mjesto u predavanjima. Pošto ne razumiju ulogu računara u obrazovanju, radije prepuštaju svojim kolegama da se njima bave. Multimedijalnost u obrazovanju ih nimalo ne impresionira, već samo potvrđuje njihovo mišljenje da računari nisu ništa više nego preskupe igrčke. Između ovih krajnosti nalaze se stavovi mnogih nastavnika. Većina je pobijedila početni strah i ovladala osnovnim vještinama u radu s multimedijalnim uređajima. Neki među njima su dosta naučili i gledajući učenike kako rade s novim uređajima.

Jedan dio nastavnika je organizirao aktivnosti na satu tako da koriste učenike koji se dobro snalaze za računarom za pomoć manje vještim učenicima. Međutim, na znanje učenika o računarima ne treba se previše oslanjati, jer nastavnik mora prvenstveno imati na umu istraživačke strategije, ukoliko želi ostvariti određen obrazovni cilj, dok je računarska pismenost tu samo puko sredstvo.

3.6. Prednosti multimedijskog pristupa

Mnoge su prednosti multimedijskog pristupa u nastavi. Sažeto ćemo navesti samo neke najvažnije:

- multimedijski pristup u nastavi, uz pomoć najsuvremenijih elektronskih sredstava, omogućuje da se koriste najrazličitiji saznajni izvori i da se bira najpogodniji i najfunkcionalniji nastavni materijal koji će dati najbolje radne efekte,
- nastava postaje bogatija i zanimljivija, disciplina bolja, pažnja učenika se brže koncentrira i duže zadržava, jer se s tekstom kombiniraju grafički radovi, animacija, zvuk i video sadržaji,
- gradivo obrađeno na takav način brže se pamti, dublje urezuje u svijest i duže zadržava, nego kad se prima samo slušanjem i čitanjem,

- osigurava se višestrana komunikaciona veza: nastavnik-učenik (nizvodna), učenik-nastavnik (uzvodna), učenik-učenik (horizontalna) čime se učenik dovodi u znatno aktivniji položaj nego u klasičnoj predavačkoj nastavi,
- sve učenikove misaone funkcije – od percepcije preko poimanja do suđenja i zaključivanja su aktivirane. Učenje se ne svodi samo na zapamćivanje, što je slučaj kada nastavnik sve vrijeme priča i nastavni proces svodi na monolog.

3.7. *Multimedijski pristup nastavi kao izazov*

Društvo znanja je dovelo do razvoja informacijske tehnologije i razvijene zemlje su shvatile da daljnji ekonomski uspjeh ovisi o promjeni školskog sistema i ulaganju u cjeloživotno obrazovanje zbog brze izmjene suvremene tehnologije. Suvremena multimedijalnost je zakoračila u škole. O njenom pedagoškom i kulturnom utjecaju na obrazovanje još nema dovoljno literature, pošto je oblast nova. Ono što je bitno jeste činjenica da je danas osnovna smisao da se mediji i multimediji koriste u smjeru emancipacijskog razvoja prava učenika i humanističke usmjerenosti kvalitete poučavanja. Društvo u kojemu živimo mora biti spremno mijenjati svoje kvalifikacije kako bi se moglo brzo koristiti novim dostignućima.

Vrijeme u kojem živimo zahtijeva od nas novi tip obrazovanja kako bi iz njega proizašao čovjek koji je svojim znanjem i vještinama spreman i sposoban u potpunosti aktivno sudjelovati u modernom društvu. Tako se i školstvo mora prilagoditi novim promjenama i novim tehnologijama koje nude nov, moderan pristup nastavi. Današnji nastavnici postaju mentori i usmjeravatelji svojim učenicima u mnoštvu dostupnih informacija.

4. SIGURNO KORIŠTENJE MEDIJA I NAČINI ZAŠTITE DJECE

*Mediji:
knjige, novine, časopisi, televizija, radio, kino,
računarska tehnologija,
internet,
mobilna telefonija*

Mediji su osnovni izvor informacija.

Medijska pismenost je neophodna.

Mediji su onakvi kakvima smo ih spremni prihvatiti.

4.1. Mediji imaju važnu ulogu u životu djece

Roditelji trebaju imati na umu da mediji imaju važnu ulogu u životu djece. Kada se poistovjećuju s različitim likovima i pričama u medijima, djeca mogu doživjeti različite osjećaje, uloge i događaje, razmišljati o dobru i zlu.

Omiljeni medijski sadržaji važne su teme u igri i razgovoru s drugom djecom. Mediji potiču djecu da crtaju, pjevaju i izražavaju se na druge načine. Priče i likovi u medijima nisu “samo bajke”, već imaju značajnu ulogu u životima djece.

Roditelji, razmislite o pitanjama...

- U kojim situacijama koristite medije?
- Postoje li u vašoj porodici jasna pravila o tome kada se i koliko mediji i ostali uređaji (npr. tableti, igraće konzole, pametni telefoni...) smiju koristiti, a kada ne?
- Kako se vaša porodica brine o tome da su medijski sadržaji kojima su izložena djeca u vašem domu primjereni djeci?

4.2. Uloga roditelja u sigurnom korištenju medija

Roditelji jesu i trebaju ostati osobe koje imaju najveći utjecaj na svoju djecu, bez obzira na to koliko su djeca „velika”.

Provedena su brojna istraživanja o načinima zaštite djece prilikom korištenja medija. Djeca se od ranog djetinjstva susreću s brojnim ekranima – od televizora, preko računara, mobitela i tableta. Problem je što su djeca u velikoj mjeri bez nadzora dok ih koriste, te u većini porodica nema pravila vezanih uz korištenje medija, a posebno društvenih mreža i interneta. Već u predškolskoj dobi djeca se počinju služiti internetom, a svi srednjoškolci koriste mobitel i internet nekoliko puta dnevno, većina ih ima profil na društvenim mrežama, a često imaju i više od jednog profila.

Nije lako odrediti što je štetan sadržaj u medijima, ali on može utjecati na psihološke i razvojne karakteristike djece i maloljetnika kao osoba u razvoju. To su sadržaji koji imaju stvarnu ili potencijalnu mogućnost da se dijete emocionalno uznemiri, uplaši, zbuni, dovede u fizičku ili neku drugu opasnost te se time naruši, spriječi ili preusmjeri njegov sveukupni razvoj.

Digitalni mediji su prisutni u domovima gotovo svih porodica. Prosječno dijete živi u kućanstvu s pet ili više različitih elektroničkih uređaja. Gotovo sve porodice posjeduju televizor, mobitel, računar, tablet i igraće konzole.

4.3. Zbog čega koristimo elektroničke uređaje?

Prije svega, tu je potreba za radom, učenjem i obrazovanjem, za komunikacijom i suradnjom sa prijateljima, partnerima, slanje elektronske pošte, pristup web sajtovima, online zajednicama i sično. Tu je i vođenje kućnog budžeta, kupovina i prodaja, kao i mogućnost štampanja sadržaja ili teksta. Nezaobilazni segment je zabava, odnosno, upotreba multimedije na računaru

što se odnosi na slušanje muzike, gledanje filmova, povezivanje kamera, prebacivanje slika sa foto aparata, igranje video igara i slično.

***Djeca imaju znanja o tehnologiji ,
ali nemaju životno iskustvo koje imaju roditelji.***

U digitalnom okruženju djeca se susreću sa mnogim izazovima na koje često nemaju odgovore, ne razumiju ih. Roditelji se često pitaju kako započeti neki razgovor, šta reći o nekoj temi, kako dijete upozoriti, kako mu objasniti, a ne biti naporan i dosadan i postići da djeca i mladi ipak shvate ozbiljnost teme. U razgovoru s djetetom roditelji trebaju dati svoje viđenje i pomoći mu na temelju svog životnog iskustva.

Preduvjeti za komunikaciju stvaraju se godinama i potrebno je uložiti veliki trud i stvoriti preduvjete da se djeca mogu obratiti svojim roditeljima i zatražiti njihovu pomoć.

U prvim godinama života mediji nisu potrebni za razvoj djeteta. Međutim, djeca obično vole dječje televizijske programe, videoigre i druge medijske sadržaje. Odrasli u porodici imaju odgovornost da odrede kakvo je korištenje medija primjereno za najmlađe članove porodice, jer na taj način, ali i svojim primjerom, oblikuju dječje navike korištenja medija.

Djeca odrastaju u interakciji s drugim ljudima. Kada je riječ o poticanju razvoja govora ili razumijevanja svojih osjećaja, mediji ne mogu zamijeniti izravnu interakciju s roditeljima. Mediji zbog toga nikada ne bi smjeli biti sredstvo za nagrađivanje ili kažnjavanje djeteta. Također, djecu ne smijemo na duže razdoblje ostavljati same s medijima.

Važno je da roditelji budu medijski pismeni zbog brojnih razloga, od kojih su najvažniji:

- djeca u porodici uče o životu s medijima,
- djeca odrastaju uz medije.

Zbog čega mediji privlače djecu:

- u njima nalaze nešto zanimljivo,
- određeni životni problemi i situacije u medijima se prikazuju iz drugačije perspektive,
- identificiraju (poistovjećuju) se s nekim od likova,
- imaju mogućnost za zabavu i opuštanje.

Brojne su predrasude i osude medija:

- kradljivci su vremena (djeca se manje kreću, zapostavljaju igru kao glavni oblik učenja, manje se družu s prijateljima, zapostavljaju školske obaveze...)
- dovode do otuđivanja i udaljavanja od stvarnog svijeta svojevrsnim bježanjem u virtualni (zamišljeni) svijet
- potiču nasilje u društvu

Odgovorno i kritičko korištenju medija podrazumijeva da s medijskim obrazovanjem treba započeti onoga trenutka kada dijete počne koristiti medije, naravno na način koji će biti primjeren djetetovoj dobi.

Kroz igru, zajedničko druženje i ono najvažnije - dijalog i raspravu o gledanim sadržajima, roditelji itekako mogu odmalena graditi kritički pogled djece na medije i tako pomoći u stvaranju odgovornih i mudrih medijskih korisnika. Pritom ta odgovornost ne bi trebala biti samo na roditeljima, već u medijskom obrazovanju djece treba sudjelovati čitavo društvo, pri čemu posebnu odgovornost treba staviti na same medije koji svojim edukativnim sadržajima trebaju poticati medijsko opismenjavanje korisnika svih dobnih grupa, neovisno o tome je li riječ o javnim ili komercijalnim medijima. Mediji moraju postati svjesni svoje odgovornosti u tom području.

Za sigurno odrastanje djece je nužna podrška i vodstvo odraslih.

Mediji, a posebno digitalni, danas čine nezaobilazan dio dječijeg odrastanja, a s njima se susreću u sve ranijoj dobi, kada su najosjetljiviji na razvojne utjecaje. Dostupna istraživanja upućuju da suvremene tehnologije u odrastanju djece predškolske i školske dobi mogu biti dodatni poticaj, ali upozoravaju na moguće opasnosti. Stoga je za sigurno odrastanje djece nužna podrška i vodstvo odraslih, koji će započeti već s prvim susretom s ekranima.

4.4. Televizija

Kada se govori o aktivnom korištenju elektroničkih uređaja, prvo mjesto u životima djece zauzima televizija. Djeca se s ekranima u prosjeku susreću već u drugoj godini života, a svakodnevnicu njihovog odrastanja je televizija.

Danas prosječno dijete sedmično provede više vremena ispred televizora, nego u razgovoru sa roditeljima, igranju na vanjskom prostoru i čitajući knjige ili da mu neko čita.

Jedno od važnih roditeljskih pitanja je kako balansirati između televizijskog ekrana i želje djeteta, razvojnih potreba i diskusija o štetnosti i koristi te magične kutije.

Djeci je televizija posebno zanimljiva iz nekoliko razloga:

- privlačnost slika,
- raspoloživost,
- raznovrsnost kanala i programa,
- nepostojanje braće/sestara ili vršnjaka za igru,
- sve veća zaposlenost roditelja.

Djetetu je televizija previše zanimljiva i moćna da bi je moglo samo kontrolirati, zato im je potrebno vodstvo odraslih koji će voditi brigu o tome kada, šta i koliko dugo dijete gleda. Roditelji su ti koji imaju odgovornost i koji moraju donijeti pravila gledanja televizije.

Mišljenja stručnjaka su različita, ali jedna od preporuka je da televiziju djeca ne trebaju gledati prije treće godine života.

Do tada slike s ekrana ne izazivaju ništa osim zbrke, kontradiktornih osjećaja i dojmova (utisaka).

Sposobnost razlikovanja stvarnosti od mašte nastupa između šeste i osme godine života.

Kako, koliko i kada će dijete gledati televiziju ovisi o roditeljima.

Savjeti roditeljima:

- televizor treba uključiti kada se prikazuje neki zanimljivi program, a ne da bude stalna zvučno/slikovna pozadina,
- birajmo djeci televizijske programe,

- prikupite što više informacija o programu za djecu,
- televiziju gledajte zajedno s djetetom / djecom i o tome razgovarajte s njima,
- gledanje televizije prilagodite djetetovim aktivnostima,
- ne koristite televiziju kao dadilju,
- pazite na osvjetljenje u sobi i na udaljenost djeteta od televizora,
- ne uključujte televizor ujutro i tokom jela, u dječijoj sobi ne držite televizor,
- stvorite kućnu videoteku kvalitetnih programa, edukacijskih ili zabavnih za koje znate da ne sadrže nasilje i neadekvatne poruke.

Ne kažnjavajte dijete zabranom gledanja televizije.

4.5. **Knjiga - slikovnica**

Ponekad zaboravljamo na knjige i radije vrijeme provodimo gledajući televiziju. Svoje ponašanje prenosimo i na djecu te tako danas djeca sve manje čitaju lektire i ostale knjige u slobodno vrijeme, a sve više vremena provode pred televizorom ili igrajući igre na računaru. Oni koji čitaju knjige razvijaju mozak, koncentraciju, jasnije određuju ciljeve i ispunjavaju ih, postižu dobre rezultate u školi, izvlače važne pouke i životne lekcije, opuštaju se od stresa, usvajaju nova znanja.

Prednosti čitanja knjiga su ogromne. Zato je važno početi rano, u djetinjstvu. Iako dijete prvu pisanu riječ možda susreće na kutiji od igračke, nekom odjevnom predmetu, natpisu na svjetlećoj reklami ili drugdje, slikovnica je, ako ne prvi, onda zasigurno najbogatiji izvor pisane riječi s kojim se dijete može susresti u ranom djetinjstvu. Jedno od najopćenitijih tumačenja slikovnice jest da je ona knjiga za djecu koja se sastoji pretežno od slika ili samo od slika ili crteža.

Važno je kakvom se slikovnicom dijete koristi.

Velika je vjerovatnost da se ljubav prema slikovnici u najranijem djetinjstvu kasnije prenese i na ljubav prema knjizi.

Savjeti roditeljima:

- pri izboru treba uvažavati djetetove želje,
- roditelji trebaju prvi ponuditi i zainteresirati dijete za određenu slikovnicu – knjigu,

- knjige i slikovnice opisuju različite teme, a danas je sve više i onih koje govore o tzv. tabu temama: odvajanje od roditelja, strahovima djece, bolesti u porodici, zanemarivanju i zlostavljanju djece, razvodu roditelja, smrti u porodici...

Ove knjige i slikovnice mogu biti poticaj za prevenciju i/ili rješavanje određenih problema u dječjem razvoju.

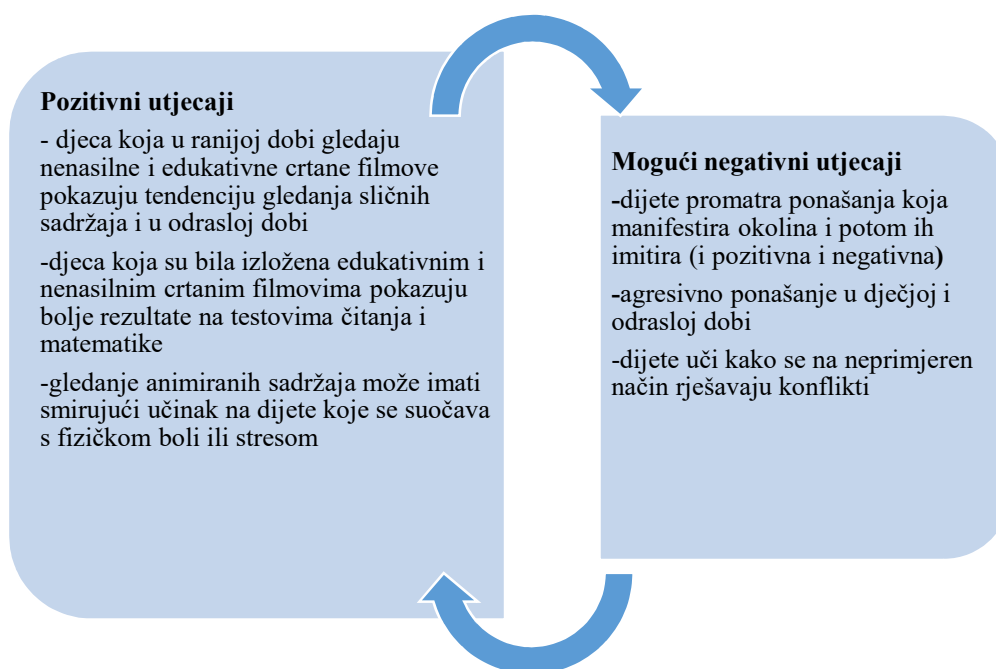
4.6. *Crtani film*

Djeca danas imaju na izbor brojne crtane (animirane) filmove. Razvojem animiranog filma, u samim njegovim počecima, brojni likovi su bili jednostavno crtani, radnje su bile sporije, bez snažnih boja, bez bučne zvučne pozadine, gotovo bez scena nasilja.

Danas djeca često gledaju crtane filmove u kojim dominiraju različite scene nasilja, žestoke boje, brze izmjene ritma radnje, bučna muzička pozadina... Dokazano je da se kontinuiranim gledanjem ovakvih crtanih filmova kod neke djece može stvoriti tjelesni i emocionalni nemir.

Savjeti roditeljima:

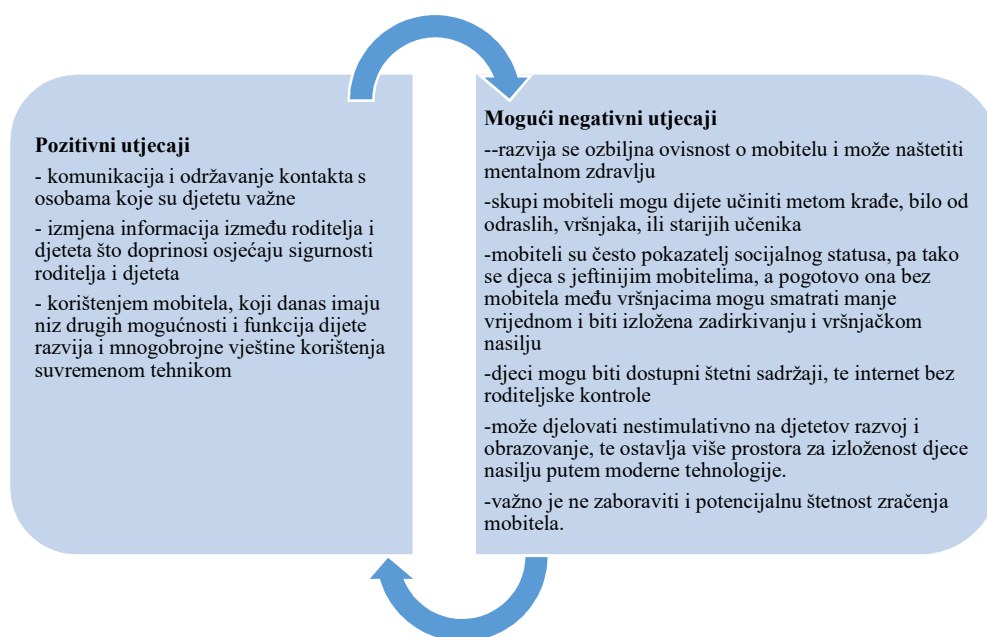
- zapamtite, niti jedan crtani film ne može pružiti djetetu sve ono što vi možete (glas, miris, dodir, reakcije),
- provodite kvalitetno vrijeme s vašim djetetom,
- dijete najbolje uči kroz igru, aktivno istraživanje, manipuliranje i interakciju,
- gledanje animiranih sadržaja svedite na minimum,
- izbjegavajte nasilne sadržaje,
- postavite granice i budite dosljedni,
- nakon odgledanog sadržaja isključite televizor,
- obratite pažnju na sadržaj programa i usmjerite se na one edukativne i one koji promiču pozitivne vrijednosti poput empatije, odgovornosti, suradnje i slično,
- s obzirom da mlađa djeca ne razlikuju crtani film od stvarnog svijeta i vjeruju da je ono njegov realan prikaz, komentirajte s djetetom što je tamo prikazano, a u stvarnosti nije tako,
- potaknite dijete da bude aktivno tokom gledanja crtanog filma, neka pleše ili pjeva s glavnim likovima, komentira i prepričava šta se događa,
- pitajte dijete za mišljenje, kako bi se ono snašlo u toj situaciji i zašto se to dogodilo,
- istražite djetetove interese i jake strane (kreativnost, sport, društvene igre...) i usmjerite ga prema njima,
- naučite dijete igrama koje ste vi igrali dok ste bili njegove dobi.

4.7. *Mobitel*

Za prvi mobitel uvijek ima vremena. Važno pitanje je kako ga koristiti u funkciji razvoja i dobrobiti djeteta, a ne kada.

Mobitel vrlo rano postaje sastavnim dijelom dječjeg života i razvoja i važno je dati podršku djeci u razumijevanju njegovih funkcija, uloga i utjecaja na njih same i druge.

Kao i druge stvari u životu, mobiteli uvijek imaju prednosti i koristi, ali izlažu djecu i nekim rizicima ako ih ne naučimo kako ih koristiti na siguran način.

Savjeti roditeljima:

- djeci je važno dati smjernice kako koristiti mobitel na funkcionalan način,
- ograničiti djetetu potrošnju,
- postaviti jasna pravila kada i kako koristiti mobitel, gdje ga smije koristiti, a gdje i kada ne,
- razgovarati kome smije dati broj,
- s obzirom na sve veći porast broja djece izložene seksualnom i drugim oblicima zlostavljanja putem mobitela, potrebno je naučiti djecu kako prepoznati moguće opasnosti i rizična ponašanja te kako se zaštititi,
- važno je naučiti djecu koje aktivnost su opasne i rizične u razmjenjivanju fotografija,
- nužno je da se i roditelji educiraju kako bi znali pružiti podršku djeci u razumijevanju sebe i svijeta koji ih okružuje,

- roditelji trebaju pokazati interes za dječije aktivnosti i pomoći im kada se nađu u nekim problematičnim situacijama, te kako da prepoznaju ako im je dijete žrtva zlostavljanja, ali i ako njihovo dijete zlorabljava mobitel da bi povrijedilo druge.

U slučaju nasilja putem mobitela potrebno je obavijestiti policiju te je dobro sačuvati poruke u mobitelu ili na neki drugi način zadržati sadržaj poruke kao i datum i vrijeme kada je poruka primljena.

4.8. Videoigre

Neki roditelji su i sami zainteresirani za videoigre (igre na mobitelu ili računaru) i vole ih igrati, a često ne znaju puno o njihovom utjecaju na djecu. Roditeljima videoigre predstavljaju nepoznanicu, rizik i moguću opasnost. Tema videoigara kod roditelja izaziva brige i otvara pitanja oko negativnih posljedica koje one mogu imati na djecu. S obzirom na to da istraživanja pokazuju da većina djece igra barem neku vrstu videoigre, važno je potruditi se naučiti nešto više o tome kako bi se smanjili rizici koje one mogu nositi. Djeci treba omogućiti primjereno i sigurno sudjelovanje u tim aktivnostima.

Znamo da su videoigre djeci zanimljive, i to u tolikoj mjeri da su nekad spremna zanemariti druženje s bližnjima, bavljenje sportom ili neku drugu važnu aktivnost, i zato je korisno pokušati sagledati stvari iz njihove perspektive.

Zašto mlađa djeca vole videoigre:

- nude raznolike i dinamične podražaje,
- puno boja i zvukova koji se brzo izmjenjuju privlači njihovu pažnju,
- nude ulaz u svijet mašte u kojem sve može biti moguće – letjeti, preskakati prepreke i družiti se s magičnim bićima.

Zašto starija djeca vole videoigre:

- igraju sve složenije videoigre koje im pružaju brojne nove mogućnosti,
- igre nude grafičke, zvučne i ostale sadržaje koji su im privlačni,
- pred njih stavljaju sve složenije zadatke i izazove koje treba ispunjavati,
- ispunjavanjem izazova djeca dobivaju nagradu za uspješno izvršavanje, a time i želju za nastavkom igranja,
- brojne videoigre se igraju tako da dijete surađuje s drugim igračima kako bi zajedno došli do cilja, što djeca vide kao zabavnu interakciju s vršnjacima.

Kao i uvijek, u odgoju djece i postavljanju granica vezanih uz videoigre, odgovor nije univerzalan. Potpuna zabrana videoigara djeci može onemogućiti dijeljenje iskustava s vršnjacima, dok igranje bez granica može imati još štetnije posljedice.

Videoigara svakim danom ima sve više i više. Često se mijenjaju trendovi među djecom i neke nove videoigre postaju popularne, tako da kod nekih roditelja to može izazvati osjećaj bespomoćnosti, dojam da su djeca nekoliko koraka ispred njih i da ih ne mogu zaštititi od potencijalnih opasnosti.

U idealnoj situaciji, roditelj bi čuo za neku videoigru, imao dovoljno vremena za istraživanje i razgovor s djetetom o pravilima korištenja te igre, ako je procijeni primjerenom. U realnosti to najčešće nije tako i roditelje može obeshrabriti to što su njihova djeca već dugo u svijetu videoigara o kojima oni ne znaju puno, gdje nisu na vrijeme postavili granice pa dijete donosi odluke samo za sebe.

Roditelji imaju odgovornost brinuti o tome na koji način djeca koriste videoigre, što može biti teško i ponekad zbunjujuće. Djeca mogu znati puno o videoigramama, ali roditelji znaju više o tome šta je za njih primjereno, a šta nije. Čak i ako se čini da je kasno, bilo koji trenutak kada roditelji osjete zabrinutost ili primijete neke teškoće koje povezuju s videoigramama pravi je trenutak za informiranje i traženje pomoći.

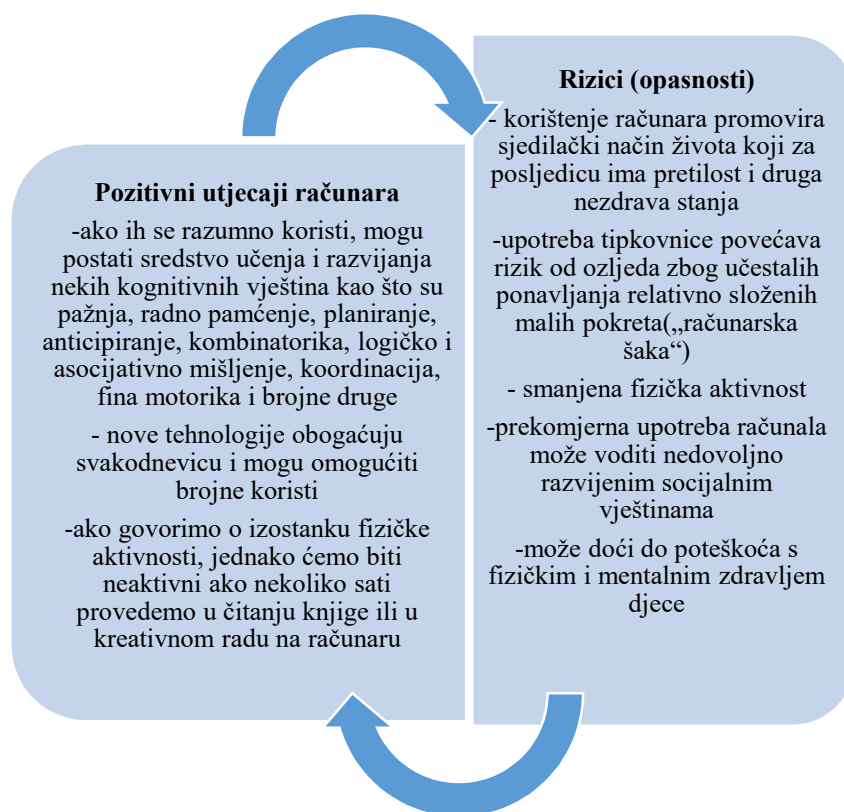
Savjeti roditeljima:

- postavite pravila igranja,
- objasnite razliku između virtualnog svijeta videoigara i stvarnosti,
- osim što igraju videoigre, djeca često koriste YouTube na kojemu gledaju druge igrače kako igraju,
- važno je da roditelji pokažu interes za takve aktivnosti djece tako da skupa s njima gledaju YouTube, gledaju djecu kako sama igraju, ili se i sami roditelji okušaju u zajedničkom igranju s njima,
- dobro je istražiti i koje videoigre su trenutno popularne pa predložiti djeci one koje se roditeljima čine kao bolji izbor,
- uvijek provjerite dobnu oznaku na kutiji videoigre, ili pomoću [PEGI online tražilice](#),
- potražite sažetak sadržaja videoigre, ili recenziju, ili je najprije sami odigrajte,
- igrajte videoigre zajedno sa svojom djecom, budite s njima dok igraju i razgovarajte o igrama, objasnite im zbog čega neke igre nisu primjerene,
- imajte na umu da online igre ponekad omogućuju preuzimanje dodatnog softvera, koji može izmijeniti igru i pomaknuti dob za koju je primjerena,
- online igre se obično igraju s nepoznatim ljudima i s njima se komunicira i zato recite djetetu da ne otkriva nikakve lične podatke i da vam kaže ako se neko ponaša neprimjereno,
- postavite roditeljsku zaštitu na računar ili konzolu,
- važno je znati da uvijek postoji opcija traženja pomoći stručnjaka mentalnog zdravlja.

4.9. Računar i internet

Svijet se brzo mijenja, pa se i ljudi moraju prilagođavati promjenama. Što je nekad bila knjiga (svi su morali naučiti čitati i pisati da bi je koristili), danas je upotreba računara i interneta. Uspješna upotreba ovih medija neophodna je kompetencija za život u 21. stoljeću.

Koristiti računar i internet su danas temeljne vještine, kao i čitanje i pisanje. To su vještine koje će djecu pratiti i koje će im koristiti i u daljnjem školovanju, ali sasvim sigurno i na budućem radnom mjestu. Istraživanja pokazuju povoljne i nepovoljne utjecaje, ali ipak, stvari nisu crno-bijele.

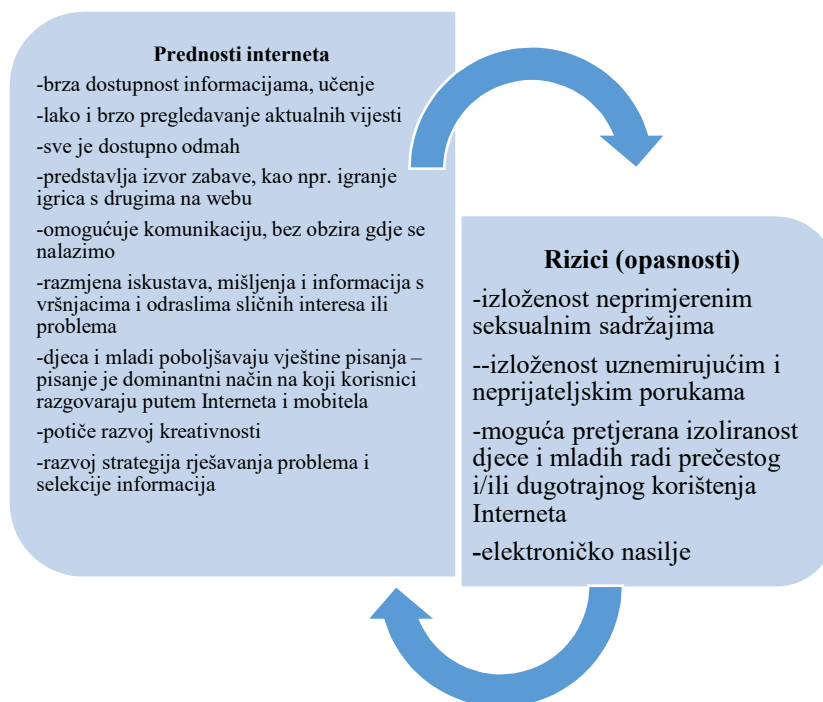
Između računara i djece stoje roditelji. Računar ne smije „istisnuti“ sve druge oblike komunikacije, istraživanja, traženja informacija, čitanja...

Roditelji se istovremeno suočavaju s time da njihova djeca znaju o računarima više od njih te da, između ostalog, odrastaju u virtualnom svijetu koji je različit od onog koji oni poznaju. Na taj način zahtjevi i odgojna uloga roditelja postaju kompleksniji i predstavljaju sve veće izazove u pružanju podrške i osjećaja sigurnosti djeci.

Kroz rad na računaru, djeca uče na zabavan i zanimljiv način o tome kako koristiti informatičku tehnologiju. Istovremeno, razvoj informatike, njezina interaktivnost i povećane mogućnosti komuniciranja sve više predstavljaju rizik za sve korisnike, a najviše djecu. U posljednje vrijeme djeci je najprivlačniji internet i sve mogućnosti koje on pruža.

Naša je stvarnost da će dijete do završetka osnovne škole dobro koristiti informatičku tehnologiju. Ako pogledamo svijet oko sebe, to nikako nije loše. Sve više sadržaja, vizualnih, muzičkih, literarnih, informacijskih i administrativnih, postaje digitalno.

Roditelji se sigurno stalno pitaju kako djeca mogu sigurno koristiti internet.

Zaista se može činiti nemogućim, jer se radi o otvorenom prostoru u kojem djeca mogu saznati puno informacija, mogu nešto objaviti, pitati za komentare, dopisivati se, pretraživati...

Savjeti za roditelje:

- dajte djeci i mladima do znanja da ste zainteresirani za njihove online aktivnosti,
- postavite pravila korištenja interneta (zajedno s djetetom, zapamtite: tih pravila se vi također trebate pridržavati),
- postavite računar u dnevnu, a ne u dječju sobu,
- objasnite djeci ko je stranac u stvarnom i virtualnom svijetu,
- objasnite djeci i mladima koje su moguće opasnosti susreta s osobom koju poznaje samo preko chata i interneta,
- objasnite djeci i mladima opasnosti slanja vlastitih slika putem interneta, kao i pojam dječje pornografije,
- upozorite ih da nekritičan razgovor s nepoznatim osobama, posebno o seksualnim temama, može biti opasan za njih,
- porazgovarajte s djecom i adolescentima o "tajnama",
- uvažite interes mladih za spolnost, no objasnite im da su seksualne aktivnosti između odraslih i maloljetnika kažnjivo djelo,
- umjesto zabrane mladima da iznose osobne informacije, važno ih je naučiti kako da ograniče pristup tim informacijama.

Ako roditelji doznaju da im je dijete žrtva nasilja preko interneta, trebaju poduzeti slijedeće:

- poučiti dijete da ne odgovara na nasilne, prijeteće ili na bilo kakav način sumnjive poruke,
- ne brisati poruke ili slike, jer mogu poslužiti kao dokaz,
- pokušati otkriti identitet nasilnika kako bi se mogle poduzeti adekvatne mjere za sprečavanje nasilja,
- kontaktirati internet providera,
- ako je identitet nasilnika poznat, pokušati kontaktirati njegove roditelje (jer postoji velika vjerovatnost da oni ne znaju kako se njihovo dijete nasilno ponaša),
- kontaktirati policiju ako poruke preko interneta sadrže prijetnje nasiljem, uhođenje, napastovanje, dječju pornografiju i slično.

Poruke roditeljima

- mediji su sastavni dio života – nalaze se svuda oko nas,
- cilj medijskog odgoja je razvijanje medijske pismenosti roditelja i djece,
- medijska pismenost je važna jer djeci daje sposobnosti istinskog poznavanja medija, medijskih poruka i uči ih vještinama kritičke analize i vrednovanja medijskih sadržaja,
- prva iskustva o medijima dijete stiče u porodici, od roditelja,
- izuzetno je važno sistemski podizati medijsku pismenost roditelja kao prvih i najvažnijih odgajatelja zbog sve veće uloge koju mediji imaju u našim životima, a oni kao što znamo informiraju, poučavaju, uče, zabavljaju, opuštaju, ali i manipuliraju.

Cijeli trud roditelja svodi se na pomoć djetetu da samostalno donosi odluke“.

Literatura:

1. Martinović, Ivana – Stričević, Ivanka: Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu, Libellarium, časopis za povijest pisane riječi, knjige i baštinskih ustanova, Vol. 4, no 1, 2011
2. Buljan Flander, Gordana – Brezinšćak, Tea: Živjeti zajedno u svijetu koji ne poznajemo: roditeljstvo i odrastanje uz suvremene tehnologije u predškolskoj dobi, u: Zaninović, T. i Tanay, R. (Ur.), Sretna djeca: Umjetnost igra, mašta, spoznaja, vježba i terapija (str. 8-20). Zagreb: Udruga hrvatskih učitelja likovne kulture.
3. Kolucki, Barbara - Lemish Dafna: Kako komunicirati s djecom, UNICEF, Ured za Hrvatsku, 2013
4. Stepanović, Ivana: Roditeljsko podsticanje formalno-operacionalnog mišljenja: jedan pokušaj operacionalizacije, PSIHOLOGIJA, 2006, Vol. 39 (3), str. 313-326,
5. American Academy of Pediatrics. (2015). *Children And Media – Tips For Parents*, mrežna stranica:
<https://www.aap.org/en-us/about-the-aap/aap-press-room/Pages/Children-And-Media-Tips-For-Parents.aspx>
6. Labaš, Daniel – Maleš, Dražen: Percepcija etičnosti elektroničkih medija kod adolescenata u kontekstu sociodemografskih obilježja i medijske pismenosti,
<https://hrcak.srce.hr/nova-prisutnost>
7. Mediji u porodici, Savjeti za roditelje, mrežna stranica:
http://csi.hr/wp-content/uploads/2015/07/Mediji_u_porodici.pdf

